

V A S S Z É C S E N Y I

MÚLTIDÉZŐ

IV. ÉVFOLYAM, 2014. BOLDOGASSZONY HAVA

KÉPKOMMENTÁROK (13)

Negyedik évfolyamába lép a Múltidéző, ez a 36. szám, számonként átlag 40 fénykép, közel másfélezer fotó falunk múltjából, a digitális képtárház egytizede. A Múltidéző által digitalizált falutörténeti iratanyag pedig mindennek sokszorososa, de azok tematikus megjelenítése még a jövő feladata. A fénykép, mint kordokumentum, azonban ez után is főszereplője lesz a lapnak. A múlt év végén a Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár egy kiadványa már többször hivatkozott a Múltidézőre, ez tény a lap nagykorúságát jelzi. Szép a tavasz és szép a nyár is, de szebb az ősz, s legszebb a tél – mondja a költő, és ez valóban így van, ha a mostani téli képeket nézzük. A fehér hó, a zúzmara különös világba varázsolja a megszokott környezetünket, néha mintha nem is ezen a földön járnánk. Műemlékeink is felveszik „ünneplő ruháikat”. Téli álomba merül a falu-, a természet ilyenkor, és az álmodót illetlenség felzavarni. Csendben szemlélődünk. A képek őrzik a múltat,

sajnos néha a közelmúltat is, a nemrég kivágott, vagy megcsönkített fákat, a tudatos tájrombolást. (Képek: A Vasszécsényi Digitális Képtár, az új kastély internetes képei, Czetter Beatrix és Pintér Gábor fotográfiái.)

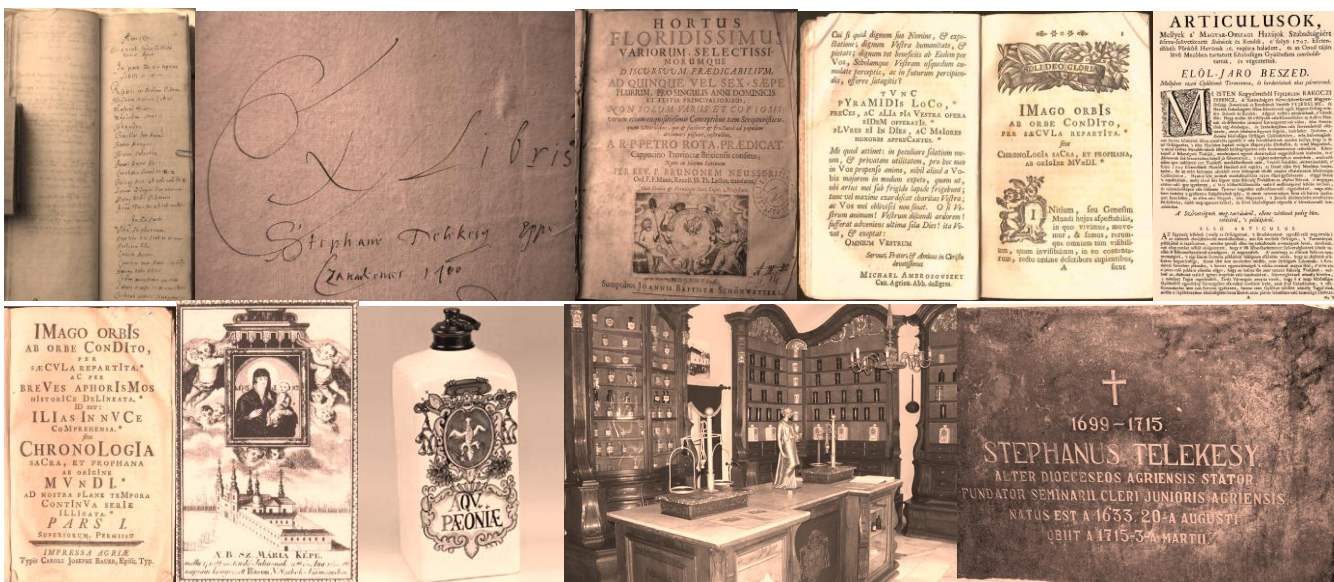
MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI MOZAIKOK (15) TELEKESY ISTVÁN

Az Ebergényi és a Telekesy család között vér szerinti rokonság állt fenn, habár Balogh Gyula által összeállított Ebergényi családfából ez ma nem kivehető, mivel több oldalát ez a családfa nem ábrázolja. De tény, hogy ezt a rokonságot a szécsényi

Ebergényiek mindig számon tartották, és Telekesy István egri püspök arcképe 1945-ig a kastélyban is megtalálható volt. Sajnos hollétét nem ismerjük, illetve lehetséges, hogy az itt közölt 4 hiteles portréja közül esetleg valamelyik vasszécsenyi eredetű, de ez a feltevés még további kutatás tárgyát képezi. Telekesy István 1633. augusztus 20-án született a vasvármegyei Kiscsömötén. A szécsenyi Ebergényiek hagyománya szerint Az Ebergényi előnevet azért nem használta, mivel rokona, Ebergényi László a császár oldalán harcolt a Rákóczi szabadságharcban. Ez a legenda azonban nem állja meg a helyét, mert Telekesy István (ekkor még „i” betűvel, már győri kanonok korában Telekesy vezetéknevet használt. Apja Telekesy Ferenc, anyja Homuszi Éva volt. Sopronban a jezsuitáknál kezdte meg tanulmányait, Batthyány Katalin anyagi támogatásának köszönhetően. (Az Ebergényiek hosszú ideig a Batthyányiaknak szolgáltak.) Később Nagyszombaton a Pázmány Péter Egyetemen bölcséletet tanult az esztergomi érsekség papnövendékeként. Hittudományt Bécsben tanult. 1657 novemberétől négy éven át Rómában, a Collegium Germanico Hungaricum növendéke volt. Itt szentelték pappá 1660 májusában. 1661-ben hazatért Magyarországra, előbb Rozsnyón, majd a Gömör megyei Hárskúton volt plébános. 1666-73 között Sárváron volt plébános, itteni működését ma emléktábla őrzi a sárvári katolikus templomon. Nádasdy Tamás országbíró 1667. január 28-án pápóci perjellé nevezte ki, 1673. március 20-án pedig Széchényi György győri püspök soproni főesperesnek nevezte ki. 1676-78 között a győri székesegyház főesperese volt. (A török elől a győri püspöki kincstárat, a Szent László hermával és a püspöki levéltárat a borostyánkői várba menekítette ki.) 1681-82 között szentadalberti prépost volt, majd 1686. december 16-án I. Lipót király tihanyi apátnak nevezte ki. 1689. december 29-én még a csanádi püspöki széket is megkapta, de azt nem foglalta el a török megszállás miatt. 1697-ben az uralkodó biztrei apáttá és aradi préposttá nevezte ki. Még ugyanebben az évben a győri káptalan nagyprépostja és a váci püspök helynöke lett. 1698-ban a kőszegi Szent Jakab templomba Szűz Mária fogadalmi oltárt állíttatott. 1699. június 4-én I. Lipót király egri püspöknek nevezte ki. Július elsején érkezett meg a városba, és a saját pénzen szinte a nulláról szervezte meg az egri egyházmegyét. 1700. február 18-án levélben számolt be az esztergomi érseknek, az egyházmegyéjének állapotáról, ami ekkor 10 vármegyére terjedt ki. (A kanonokjai Kassán éltek.) 1701-ben fivérének adományozta csömötei birtokát. 1704. augusztus 22-én tiltakozó memorandumot adott ki II. Rákóczi Ferenc Szegeden napvilágot látott vallási rendelete ellen. Ősszel Bercsényi Miklós bevette Eger várát a kuruc sereggel, Telekesy Istvánt Cserép várába internálta. Itt a várfogságban gondolta át eddigi életét, és állt át Rákóczi oldalára. 1705. február 28-án, az Egerbe érkező fejedelmet már ünnepélyesen, rövid magyar nyelvű beszéddel fogadta, melyet ószövetségi idézettel kezdett:

„Nemde békességés a te jövedeled?” (Az eseményt emléktáblával jelölte meg az utókor.) 1705. szeptember 12-én a Szécsenyi Országgyűlésen már ő üdvözölte a fejedelmet, aki 20-ai esküjét már az ő kezébe tette le. Ebben az évben, Egerben szemináriumot alapított, amit Szűz Mária oltalmába helyezett. 1707. március 31-én az Ónodi Országgyűlést püspöki misével indította meg. Beszédét ismét bibliai idézettel kezdte: „Most bocsásd el Uram a Te szolgádat, mert látták szemeim a fejedelmet.” (A Habsburg ház trónfosztásáról szóló határozatott ő írta alá elsőként.) Telekesy István egyetlen katolikus

főpapként állt a fejedelem oldalán, gyóntatója és személyi titkára is volt. II. Rákóczi Ferenc emlékirataiban így írt róla: „Ez a prelátus előkelő nemes volt a Telekesy családból, minden püspöki erénnyel, s különösen szent egyszerűséggel és irgalommal megáldott, derék öregember, és minthogy megőrizte fiatalságában fogant eszméjét, a nemzeti szabadságról, nem ragaszkodott a jezsuiták érzelmeihez, és egyáltalán nem szerette az osztrák uralmat. És minthogy már régebben szövődött köztünk ismertség és személyes barátság, apámnak tekintetem őt, s ő engem viszont, fiának tekintett.” Ebben az évben készítettett Bécsben egy másolatot a máriapócsi könnyező Mária képről, és azt egyházmegyéjébe, Máriapócsra vitette. Egri püspökként írta meg a Győri Püspökség történetét Arca Noe címmel. 1708. október 10-én levelet írt Hevenessy Gábor jezsuita páternek a fenti munkájával kapcsolatban. Telekesy István verseket is írt, kiadatlan jelentős műve a Pharos Hungarica. 1709. december 18-án, Keresztély Ágost bíboros megfosztotta püspöki hivatásától a szabadságharcban betöltött szerepe miatt. (Szarvaskőre vonult vissza.) Erre ő így reagált: „Mindekért, ha megérdemlem, hogy megkövezzenek, ám lássátok, István vagyok, a kövekhez hozzászoktam!”. Piazza bécsi pápai nuncius kiállt Telekesy mellette: „Tiszta erkölcsű, ájtatos és buzgó főpap, ki papsága körében szigorú fegyelmet tud tartani, templomokat épít, jótékonyt gyakorol, és mindezt köztisztviselésben áll.” Az Apostoli Szentszék az ellene hozott érseki ítélet jogellenesnek nyilvánította. 1710. május 6-án Egerben mutatta be aranymiséjét, Rákóczi Ferenc ebből az alkalomból levélben köszöntötte: „Tetteiben megbizonyította hazafiságát.” 1712-ben nyerte vissza egyházi tisztségét. 1713. március 24-én helyezte el, az épülő egri székesegyház alapkövét. 1714-ben támogatta az egri jezsuitákat, hogy gyógyszertárat tudjanak nyitni a városban. Hálából ők püspöki címerével látták el a patikaedényeket. 1715. március 3-án, 84 éves korában hunyt el Egerben. „Ez a férfiú nem önmagának élt, hanem Istennek és egyháznak élt, akit nem a betegségek, hanem a szakadatlan munka emésztett meg.” A szécsenyi Ebergényi család is joggal tekintett fel reá, itteni arcképére. (Képek: Telekesy István fennmaradt négy portréja, a sárvári templom emléktáblája, Kondor János alkotása. A megmenekített Szt. László herma, könyvjegyzéke 1699-ből, aláírása, megmaradt egri könyvtárának könyvei, a máriapócsi kegykép szentképe, címere egy egri patikaedényen, az egri patika-múzeum, sírköve Egerben.)

VASSZÉCSENYI A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN (18) KISS CSABA

Kiss Csaba festőművész a Duna melletti Fajszról származik. A szegedi Tömörkény István Művészeti Szakközépiskolában Szalai Ferenc festőművész volt a tanára. Rajz-biológia szakos tanári diplomát a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán szerzett. Ebben az időben albérlőként élt a településünkön. Elsősorban nagyméretű, murális képeket fest, de az utóbbi években több dél-amerikai szalézi templomot is kifestett. Gyors virtuozitás jellemzi festészeti és grafikai munkásságát. (Képek: Nagy Lászlóné portréja, Olga néni virágai, diplomamunkája Szombathelyen az Öntödénél, Napsugár Üzletház tűzfal Szombathelyen, Don Bosco gyóntatás közben, pályamű a szombathelyi Szalézi templom pályázatára.)

ELSZÓLÍTTATTOTT

Vannak pillanatok, amikor a Múltidéző nem teheti meg, hogy ne reflektáljon a jelenre. Így van ez most is, amikor egy bibliai szóhasználatban is „igaz ember” köszönt el tőlünk, előtől, itt-maradottaktól. Az elkészítés is jelképes szóhasználat, hisz épp oly gyorsan távozott Gombkötő Ernő közülünk, hogy elkészíteni sem tudtunk tőle. Hat hete került be a kórházba, és már csak a bekeretezett gyászhirot olvashattuk a napi sajtóban. Ilyen gyorsan múlik el az élet. Nyugdíjas éveiben a lipárti templom gondnoka lett, olyan lelkiismeretes gazdája, amilyen tán még soha nem volt ennek a közel hétszáz éves épületnek. Kezei alatt a templom megfiatalodott, megszépült, gyönyörű virágdíszbe öltözött, hajszolt lelkünk meghitt otthonává vált. Szinte magáénak érezte, összes szépségével és gondjával együtt. A templom mellett a sírlomház és a hősi emlékmű is az ő gondnoksága alatt állt. A „három árva” némamásba burkolózva gyászol. Mi is követjük őket csendes döbbenettel. (Képek: A fiatal és a középkorú Gombkötő Ernő, egyházközségi tagok közt jobb szélen a szécsenyi templomban. Hősök napján a lipárti hősi emlékműnél, jobb szélen. A tavalyi havas március 15-én, a hősi emlékmű és a Mária kép között közepén.)

A következő szám tartalmából: Képkommentárok (14), Művelődéstörténeti mozaikok (16) Rogács Ferenc, Vasszécsenyi a képzőművészetben (19), Régi színjátások